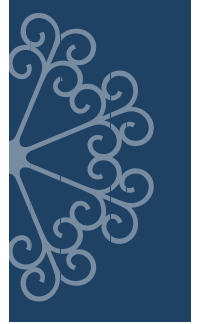

בית מדרש

564

פרשת בשלח

זמני כניסת ויציאת השבת

★

☾

ירושלים	16:43	17:58
בני ברק	17:00	17:59
ציריך	17:17	18:30
וינה	16:49	18:18
אנטוורפן	17:25	18:58
פריז	17:30	18:49
לונדון	16:45	17:51

דבר הישיבה

הכרת הטוב עד מסירות נפש

סיפר אחד מתלמידי הישיבה: לפני כשלושים וחמש שנה, בתקופה בה היו מוסרים את השיעורים בישיבה רק באידיש, ניגשתי יום אחד אל הגאון מורנו **רה"י רבי רפאל שמואלביץ** זצ"ל (היא"צ בט' שבט) ושאלתי אותו בכאב: "למה יגרע חלקי שאני מבין אידיש? אני כל כך חפץ להשתתף בשיעוריו של הרב, להחכים ממערכותיו ולהתעמק במהלכיו בסוגיא, אך איני מבין כלל את השפה...".

"אם כן", השיב הרב, "תאסוף חברים נוספים שמעוניינים לשמוע שיעור בלשון הקודש, ואשמח למסור בפניכם את השיעור בלשון הקודש".

ארגנתי קבוצה של לומדים, והגאון רבי רפאל מסר לנו שיעור בעברית. השיעור המשיך להתקיים במשך שנים רבות, והרבה מאוד תלמידים זכו להפיק ממנו תועלת וללמוד מתורתו של ראש הישיבה.

מדהים לספר - ממשיך האברך - שראש הישיבה הקפיד, גם בימים הקשים ביותר של מחלתו, להשתתף בכל השמחות שלי.

פעם אחת, בליל שבת חורפית, ערכתי "שלוש זכר" בביתי. בערב שבת ביקשתי ממורי ורבי הגאון רבי רפאל, שלא יטריח את עצמו להשתתף בשמחה זו לנוכח מזג האוויר הסוער. "אל תקבע לי איך לנהוג", השיב ראש הישיבה בחיוך.

בחרדת קודש ביקשתי: "יסביר לי בבקשה ראש הישיבה, מדוע חשוב לו כל כך להשתתף בשמחות שלי, למרות הקושי

"הנה הפשטתם צורת הישיבה, וקלטתם רוח ורצון הישיבה, ובוזה עשיתם לכם חבורה לילך בעקבות רוח הישיבה, ובכל מקום שאתם נמצאים לקחתם זאת כאילו להיות עם הישיבה בין כתלי הישיבה" (מין המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצוק"ל ממיר)

מתורת רבותינו

להתפעל מהניסים שעושה ה'

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (יד, יד).

- וכל זה אינו פועל עלינו כלום להחזירנו בתשובה, כמעט נס גלוי של רפואה לחולה שהיא תחית המתים לדאבוננו ואין עושה שום רושם.

הייתי אז [בשנחא] אצל האדמו"ר מאמשינוב [ה"ה] רבי שמעון שלום ז"ל] ושאלני אודות מה אני נושא מאמרי ודברי בעיקר, אמרתי לו שאני מדבר מענייני אמונה והשגחה. סיפר לי כי פעם אמר זקנו **היהודי הקדוש מפשיסחא** לו הראה מופת כזה שהיה מביא ועוקר כל האילנות מאושוויץ לפשיסחא, גם כן לא היו משתוממים והיו אומרים שטבע הוא עכ"ד. ונהנית מזה לשמוע דבר שהוא הערה מוסרית בשם אדמו"ר חסידי.

טללי אורות

שח הגה"צ המשגיח **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל: בשנחאי היה אחד מתלמידי הישיבה חולה מסוכן, והייתי אצל הרופא בשבילו, ואמר לי: שהוא משתדל לעשות כל מה שבידו, אבל המחלה היא כזו שאי אפשר לידע בה כלום, כי גם אצל אחד מהיהודים תושבי המקום היה נמצא חולה במחלה זו, ואמרת תיכף להביאו לבית החולים, ומת תיכף בבואו...

ומה היה לבסוף - הבן ישיבה נשאר חי והאריך ימים, האין זה ראייה מוחשית על רחמי ה' על יראיו, חוץ מכך הייתי בטוח שיתרפא ממחלתו, כי כשהיני בעיירת מיר בפרוץ המלחמה והיתה שאלה אצל בני חו"ל אם לעזוב הישיבה או לא, ובחור זה היה ביניהם והפיל גורל הגר"א ונפל הפוסק "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון".

אשרי הבוקע - מסך "רוח הקדים"!

ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (יד, כא).

(רמב"ן יד, כא). וזה בנין אב לכל מאורעות החיים, שכולם נסים עטויים ב"רוח קדים" להסיח הדעת, ואשרי הבוקע מסך "רוח הקדים" לראות יד ה' בכל מאורע!

מליץ יושר (שמות נז)

כתב הגאון **רבי ראובן מלמד** זצ"ל בשם הגה"צ המשגיח **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל: הן עשרה נסים נעשו על הים, ואיך נפתה פרעה להיכנס לתוכו לקראת אבדנו: אלא שהיתה שם רוח קדים, ונסכל לחשוב ש'ה'א שבקעה את הים. "אף על פי שאין הרוח בוקעת הים לגזרים, לא שמו לב לזאת"

המן - מסמל את הלחם של כל הדורות

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (טז, ד).

העיון בפרשת המן - אומר מין המשגיח הגה"צ **רבי ירוחם ליבוביץ** זצ"ל בספרו **דעת תורה** - מחייב אותנו לדעת שלחם המן על נסיו הרבים, מסמל את הלחם של כל הדורות. ההבדל הוא שבעוד שבמן הכל היה בגלוי, הרי בכל הדורות זה בנסתר.

תכלית הנסים שהיו במן היתה כמו תכלית כל הנסים שנעשו ביציאת מצרים - להראות לנו בהנהגה שלמעלה מדרך הטבע שגם הטבע הוא למעלה מדרך הטבע, לפי"ז תפקיד המן היה בראש ובראשונה ללמד לדורות, שכאשר אדם אוכל לחם הוא ניזון

אמונה זו אינה נרכשת בקלות, ארבעים שנה נזקק הקב"ה להאכיל את בני ישראל מן כדי להשריש בם יסוד זה.

דעת תורה

"שהעסק בעמקות התורה היא שמגדלת את האדם ומרוממתו, והיא התריס בפני כל הרוחות שמבחוץ"

מכתב נפלא במעלת עמל ויגיעת התורה ממורנו הראש ישיבה הגאון רבי רפאל שמואלביץ זצ"ל (היא"צ בט' שבט) שנשלח לפני כשלושים שנה בשנת תשנ"ה (יישר כח למכון להוצאת שיעורי הגר"ר שמואלביץ, על מסירת המכתב לפרסום):

ב"ה ה' אדר א' תשנ"ה

לידידי הרב ר' ... שליט"א

השלום והברכה

לאחר שהרביתי לשמוע ממך דברי תורה בע"פ, שמחתי מאד לראות כעת את חידושי תורתך בכתב, והם מאירי עינים ומשמחי לב, מבהירים ומלבנים הרבה ענינים עמוקים בסוגיות הש"ס ובדברי הראשונים, מפיצים אור זורח על דברים עמומים, והם בנויים לתלפיות על יסודות נאמנים, עומדים על אדני העמקות והישרות, כי ה' הטובה עליך.

והאמת אגיד שהתפעלותי אינה דוקא ממה שרואים בהם את כשרונותיך הגדולים, שזה מתנת אלוקים שחננך, אלא יותר מזה, הנני רואה בהם את גודל העמל והיגיעה שהשקעת בדברים, את השעות והימים שהקדשת לכל אלו, ויותר מכן את העמל והיגיעה באיכות, לא לוותר על שום נקודה, לבררה עד הסוף.

וידוע אני כי כל תוספת ביגיעה באותה נקודה, מצד אחד כרוכה היא בקשיים גדולים, ומצד אחר שכרה הרבה מאד, בבחינת לפום צערא אגרא, שע"י כן זוכים יותר ויותר להבין ולהשכיל את עמקי הדברים. ואכן מלבד העצלות הטבעית שאצל כל אדם המפריעה לו, הרי יצרו של אדם אינו נותן לו לעסוק בכך, ומפתהו להסתפק במה שהשיג

עד עתה וללכת הלאה, ומשום שיסוד זה ידוע לו שהעסק בעמקות התורה היא שמגדלת את האדם ומרוממתו, והיא התריס בפני כל הרוחות שמבחוץ, וע"כ עומד הוא כחומה לפני האדם למנוע ממנו ההתעסקות בעומק הדברים, וצריך כח רצון גדול ולסייעתא דשמיא להתגבר עליו.

ושמעתי על בעל האבני נז, שביקשו ממנו להתפלל על חולה מסוכן, אמר שיותר טוב מתפילה הוא שיעסוק בבירור סוגיא חמורה, ויהא זה לזכות החולה, ונתיישב הוא ותלמידיו ולמדו סוגיא חמורה ושקלו וטרו בה עד שיצא להם דרך בבירורה ובישובה, ובאו ואמרו לו שאכן הוטב מצבו של החולה, ויצא מכלל סכנה מידית, אך עדיין חולה הוא מאד, אמר בעל האבני נז, הסיבה היא דעדיין נשארו לנו קשיים בסוגיא, והתיישב הוא ותלמידיו ועמלו עוד בבירור הדברים עד שיצא הענין מחוור כשמלה, ומיד באו ואמרו לו כי החולה הבריא.

והנני לברכך כי תאזור אומץ ותוסיף חיל מעלה מעלה, בבירור וליבון הענינים החמורים בש"ס, ויהא זה אבן פינה לאוצר גדול מלא כל כלי חמדה שאתה עתיד לאצור בעזרתך, ותשפיע מאור תורתך להרבה תלמידים מבקשי דרך ה', אשר מפריך יגדלו ויתעלו, ותזכה להרבות כבוד שמים בעולם ויברכך ה' בכל מילי דמיטב

מבאר רבותינו

מניסים לא שבים בתשובה

זה א-לי ואנוהו (טו, ב). וברש"י בכבודו נגלה עליהם, והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים שלא ראו נביאים.

שח מרן ראש הישיבה שה"ת הגר"ח שמואלביץ זצ"ל: אמרו חז"ל, "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים", ועם כל זאת רואים אנו שהשפחה נשארה במדרגתה השפילה והפחותה "שפחה" ולא נתעלו כלל הגם שזכו לראות בהתגלות ה' מדוע?

אך הביאור בזה, הנביאים מעלתם נקנתה להם בגודל ידיעתם על כן עבודתם שינתה את מהותם. מה שאין כן בני ישראל על הים זכו בדרגה זו באקראי, כזוכה מן ההפקר על כן נשארו באותה דרגה. ראייה רגילה אינה מביאה את האדם למהות אחרת ואינה משנה אותו במאומה. עיין שם שהאריך בזה.

וכן אמר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ("ממזרח שמש" בשלח): הנס הגדול ביותר הוא שישבור אדם את טבעו והרגלו, ואפילו שאדם יראה ניסים ומחזות נפלאות בעיניו, לא יועיל כלום לולא שתקדם להם עבודת שבירת המידות. שיכול

לראות ניסים גלויים ויאמר שהכל דרכי הטבע. וכך היה אצל אליהו ההר הכרמל, כאשר רצה להוכיח לעם ישראל שה' הוא האלקים ביקש מאת ה' שתי בקשות: א. שיענו לו מן השמים ותרד אש על המזבח, ב. שלא יאמרו מעשה כשפים הוא ועל כן אמר ב' פעמים "עניי ה' ענני" כמבואר במסכת ברכות.

הסבא מקלם אמר שהבקשה השניה שלא יאמרו מעשה כשפים, הוא נס גדול יותר מהאש שירדה מן השמים. כי להכניע את הלב זהו הפלא הגדול יותר ואף כשרואים נס גלוי כזה שירדת אש מן השמים ושורפת אפילו את המים, עדיין צריכים רחמים בכדי שיראוהו ויכירו את האמת.

כי אדם מסוגל לראות ניסים עצומים ולהישאר אטום. ולתת הסברים טבעיים. ולמעשה אנו רואים שלאחר שאלוהו מוכיח את העם, הם אומרים: ה' הוא האלקים' ומאמינים בה, אולם מיד אחר כך

הכרוך בדבר?... תורה היא וללמוד אני צריך!"

התשובה נאמרה בטבעיות: "יש לי הכרת הטוב עצומה כלפיך, אתה הרי פתחת את השיעור שאני מוסר בלשון הקודש..."

לפני כמה שנים, כשראש הישיבה כבר היה חולה, ומיעט להשתתף בשמחות, חיתנתי את ביתי באמצע החתונה, באים ומודיעים לי: הגאון רבי רפאל שמואלביץ מחכה לך בחוץ!

ברגע הראשון לא לקחתי ברצינות את הדברים, הרי זה לא יתכן, הרב בקושי יוצא מן הבית... אך לא חולפת דקה, ובני רץ לעברי כשדמעות בעיניו ואומה: אבא, רבי רפאל שמואלביץ ממתינ לך מחוץ לאולם, מחמת מחלתו אינו מסוגל להיכנס לאולם, ולכן מבקש לאחל לך מזל טוב ברכב..."

רצתי מיד החוצה, ואכן נדהמתי לראות את מורי ורבי, ממתין לי ברכב. מהרכב הוא לא יכול היה לצאת, אבל התאמץ להגיע ולהשתתף בשמחתי, ולהרעיק עלי ועל משפחתי ברכות ככל שהיה מסוגל!

אותה פגישה עם ראש הישיבה ריגשה אותי יותר מכל שאר ביטויי הכרת הטוב שראיתי אצלו, לא רק בגלל המאמץ המיוחד להגיע לשמחה בימים קשים של מחלה, אלא מחמת העובדה המפעימה, שלמחרת החתונה, הגאון רבי רפאל הוזמן לשמש כסנדק בביתו של נכד, והיה באפשרותו לברך אותי על נישואי הבת באותה הזדמנות. אך הוא לא חיכה למחרת בבוקר, הוא הרגיש צורך לטרוח באופן מיוחד ולהשתתף בחתונה.

האברך סיים את סיפורו והדגיש: בהצעה לפתוח שיעור בעברית, ברור שכוונתי היתה לצורך עצמי, לטובת תועלת האישית, ובכל זאת, בגלל שהיתה בכך גם טובה עבור מורי ורבי, הוא הקפיד להכיר לי טובה מרובה על כך, גם כעבור שנים רבות.

אני כמו שאר תלמידיו של רבי רפאל שמואלביץ, קיבלנו ממנו תועלת עצומה, הוא דאג לטפח ולגדל כל תלמיד במסירות שלא ניתן לתארה על הכתב, וכמובן שהיינו מחויבים לרבנו הכרת הטוב עצומה. אך כל זה לא סתר את ההרגשה של רבנו לתלמידו, "על השיעורים שמסרתי בזכותך..." (שלמי הודאה).

(קוני קרן אור פניו)

אומר אליהו: "ויאמר קנא קנאתי לה' אלקי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיך הרסו ואת נביאיך הרגו ואתו אתו אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה" (מלכים א' יט, י).

היכן אותה התעוררות? היכן אותה אמונה? מה עם אותה אש נוראה שירדה מן השמים? - ממופתים לא שבים בתשובה.

זו התפעלות רגעית שאם ננצלה כראוי, נוכל לקבל בה מנוף להתחזקות. אולם לא די בה. ההתחזקות באה באופן איטי ובעבודה מאומצת. אין מתנות חיים

כשהיו מבקשים מהסטייפלר ברכה לעליה בתורה ויראה, היו אומר מברכות לא נהיים גדולים... אלא על ידי עמל התורה ויגיעה עצומה.

("והגדת" - הגר"י גלינסקי זצ"ל)

הדרכה בדרך הלימוד - העיון והבקיאות

הגאון הגדול רבי רפאל שמואלביץ זצוק"ל

לרגל היארצייט של מורנו ראש הישיבה מגישים אנו דברי הדרכה שאמר בפני תלמידים - קילורין לעיניים ביסודות לימוד העיון ובקיאות. מאמר השופך אור וממחיש בדוגמאות חיות איך לגשת ללימוד סוגיא בעומק העיון מחד ובבקיאות מאידך.

וברו י' תלויים בכלל היסודות של בור, אך לא ניתנה תורה למלאכי השרת, וצריך כ"א ללמוד כפי יכולתו וכפי האפשרויות שלפניו, וכוונת הדברים דלעיל הוא להפנות את תשומת הלב ללמוד את הסוגיא כולה כאחת במדת האפשר.

ועי מאירי שבת ס"ג א' כל שאיפשר לו לאדם ללמוד מזולתו ילמוד שהקבלה עיקר החכמה ושרשה ובסבתה יסתלקו השבושים והמחלוקות. וכל מי שאין לו רב ללמוד ממנו יחזר אחר חבר ויהיו מרגילין ומדריכין זה את זה בהלכה ואיפשר שיעלה בידם אחד בסבת חבריו והוא שידעו כלל הענין בקבלה אלא שבאים לידע סעיפי הענין בדרך חקירה ומופת לא שיהיו תולין את הכל בחקירתם עד שיפקקו בכלל הענין בהעדר ידיעתם והוא שרמזו בכאן באומרם והוא ידידי צורתא דשמעתא.

אי אתה מוצא מלחמתה של תורה אלא במי שיש בידו חבילות של משניות

ג. והנה יותר מזה מבואר בגמ' בסנהדרין (מב, א) "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה" (משלי כד, ו), "אי אתה מוצא מלחמתה של תורה אלא במי שיש בידו חבילות של משניות", והנה "מלחמתה של תורה" היא העיון והחריפות וההבנה, ואמרו חז"ל שאין אדם יכול לעסוק ב"מלחמתה של תורה" אלא כשיש בידו חבילות של משניות. והנה לא זו בלבד שה"חבילות של משניות" שיש בידו מסייע למלחמתה של תורה, אלא לשון פסוקה נאמר "אי אתה מוצא מלחמתה של תורה", לא רק שאינה בשלימות, אלא שאינה קיימת כל עיקר.

וברש"י שם: מלחמתה של תורה הוראותיה, ולעמוד על בוריה ועל עיקריה, לא כאדם המפולפל מחודד ובעל סברא, ולא למד משניות וברייתות הרבה, כי מהיכן יתגלה הסוד, אלא בבעל משניות הרבה, שאם יצטרך לו טעם בכאן ילמדנו מתוך משנה אחרת וכו'. האיר רש"י עינינו, יש "אדם המפולפל ומחודד ובעל סברא", הנה אלו תארים נכבדים מאד, אך כיון שלא למד משניות וברייתות הרבה אין הסוד מתגלה לו. ובאיה סוד נאמרו הדברים, והרי מדובר כאן בנגלה ולא בנסתר, ונראית הכוונה שענין סוד הוא מה שמגלים לו לאדם, והכוונה, אמנם מי שהוא "מפולפל ומחודד ובעל סברא" יכול לחדש סברא, אך זו סברא שלו, לא סברא שהמשניות "מגלות" לו, אין הכרח שזו "סברא של תורה", משא"כ זה שלמד משניות הרבה, לו מתגלה הסוד, שהתורה עצמה מגלה לו.

הנה ברש"י בע"ז ובברכות מבואר שצריך שתהא הסוגיא כולה סדורה לו ושגורה בפיו, ובגמ' ובדברי רש"י בסנהדרין מבואר יותר מזה שמלבד הסוגיא

אך יסוד זה שהבנה בלא בקיאות אף ההבנה עצמה לוקה בחסר, אינו פשוט כל כך בימינו. בימינו ירדה מעלת הידיעה, ויש טוענים שהעיקר הוא "במקום" - ("אופאון ארט"), וכל מה שאדם "דורך במקום" עדיף טפי. אך זו טעות גדולה, מי שדורך רק "במקום" אף ב"מקום" אין לו.

ומצאנו הדברים מפורשים ברש"י (ע"ז יט, א) בהא דאמר רבא לעולם ילמד אדם ואח"כ יהגה, ופי' רש"י לעולם ילמד אדם מרבו עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה בפיו, ואח"כ יהגה יעין בתלמודו לדמות מלתא למלתא להקשות ולתרוץ וכו', לאחר ששנה הרבה הוא מתיישב בתלמודו ומתרוץ לעצמו דבר הקשה. כל זמן שאין "גירסת התלמוד ופירושו שגורה בפיו" אינו יכול להתיישב בתלמודו ולתרוץ לעצמו את הדברים הקשים.

ויותר מבואר בברכות (סג, ב) "הסכת ושמע ישראל, הס ואח"כ כתת", ופי' רש"י "שתוק והאזן לשמועתך עד שתהא שגורה בפיו, ואע"פ שאינה מיושבת לך, ואח"כ כתתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות ותרוץ תירוצין עד שתתישב לך", ומבואר דכ"ז שאין שמועתו שגורה בפיו, לא רק שאינו יכול לתרוץ ולהתיישב בתלמודו, אלא אף להקשות כראוי אינו יכול. כשאין בידו אלא חלק מן השמועה, אף חלק זה אין לו בידו, וגם מה שהוא מקשה עליה אינן קושיות.

והנה בדברי רש"י מבואר שצריך לדעת את כל הסוגיא "שתהא שגורה בפיו" כדי שיוכל להקשות ולתרוץ תירוצין עד שתתישב לו הסוגיא, וכן מבואר בתענית (ח' א) אם ראתה תלמיד שלימודו קשה עליו כבדול, בשביל משנתו שאינה סדורה לו וכו', מה תקנתו ירבה בישיבה, ופי' רש"י שקשה לו מרוב קושיות, בשביל משנתו שאינה סדורה לו ואינו יודע מה לפרק, ע"ש בהמשך הדברים, וודאי דאין כוונתו כפשוטה שאינו יודע את הסוגיא, דזה פשיטא ואינו צריך לפניו, אלא הכוונה שחסר לו בתכלית "משנתו סדורה לו", ואם יגיע בזה לתכלית הידיעה, אף יתורצו לו הקושיות.

[לדוגמא לימוד סוגית בור ט' ובור י' בב"ק ג' א', אם נבוא לעיין ולהתעמק בה בפרטי הטעמים המבוארים בראשונים שם, ובשאר מקומות, בלא ללמוד את הסוגיא של בור ט' והשלימו לעשרה שבדף י' א' ובדף נ"א, ברור שאי אפשר להגיע להבנת הענין, והרי כל סברא וגדר שייאמר בדף ג' אין לו שום בסיס אם לא תיבדק התאמתו לענין השלימו לעשרה, ובלא שתהא הסוגיא כולה סדורה לו, א"א להקשות כלום, ובודאי ובודאי שאי אפשר לתרוץ וליישב הענין בלי שכל הענין כולו יהא ברור (אכן גם מי שילמד את הסוגיא הזאת כולה, עדיין הענין יהא לוקה בחסר, אם לא יתבררו לו גדרי נזקי בור בכלל, ועדיין היסודות שאפשר למצוא בענין בור ט'

ה"לומדות" ללא בקיאות אינה "לומדות", והבקיאות בלא "לומדות" אינה בקיאות כלל

א. מקובל היום להפריד בין בקיאות לעיון, בין בקיאות להבנה. שמעתי מגיסי הגר"נ פרצוביץ זצ"ל בהספדו על א"ז הגרא"י זצ"ל, כי הגרא"י פניקל זצ"ל הורה לו, כי ה"לומדות" ללא בקיאות אינה "לומדות", והבקיאות בלא "לומדות" אינה בקיאות כלל.

נתחדש בזה, דלא רק שבידיעת התורה יש שני חלקים, בקיאות ו"לומדות", ואם יש לאדם חלק אחד עדיין חסר לו החלק השני, אלא שחלק אחד בלא השני אף חלק זה לקוי לגמרי, שה"לומדות" ללא בקיאות אינה "לומדות", והבקיאות בלא "לומדות" אינה בקיאות.

ונבאר יסוד הדברים. שתי מצוות אמורות בת"ת, לימוד התורה שנאמר והגית וגו', וידיעת התורה שנאמר ושננתם וגו'. וכדאיאתא קדושין ל' א' ושננתם, שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, שאם ישאלך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד. וידיעת התורה מצטרפת משני חלקים, וכמש"כ רש"י שם, יהיו מחודדים בפיו חזור עליהם ובדוק בעומקם, שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא תוכל לומר מיד עכ"ל, הרי שחילק לשניים, "חזור עליהם", וגם "ובדוק לעומקם".

וכתב הגר"ס באור ישראל (סי' כ"ז) כי לצורך ידיעת התורה יכולת הלימוד הותר בטול הזמן, כגון לילך מעיר לעיר לחפש אחר רב גדול לקבל ממנו דרכי העיון והלימוד, וכן לבלות זמן על עיתות מנוחה ושינה, מה שנחוץ לו לפי טבעו, שיהיה אח"כ דעתו צלולה עליו ביותר להבין ולהשכיל בעומק הענין, אשר כל זה לא היה ענין למצוות לימוד התורה, יעו"ש, והיינו שידיעת התורה במובן של הבנה בעומק הענין דוחה מצוות לימוד התורה.

מי שדורך רק "במקום" ("אופאון ארט"), אף ב"מקום" אין לו

ב. מהו "חזור עליהם" ומה הוא "בדוק בעומקם", לכאורה "חזור עליהם" הוא מה שאנו קוראים בקיאות, ו"בדוק בעומקם" הוא מה שאנו קוראים עיון, ובה נאמר בשם הגרא"י כי העיון ובקיאות הולכים ביחד, כי העיון ללא בקיאות אינו עיון, והבקיאות בלא עיון אינה בקיאות כלל.

הנה זה שהבקיאות בלא הבנה אינה ידיעת התורה, הוא דבר פשוט ומובן לכל אדם, ולהלן עוד נוסף דברים בזה.

כולה אף צריך לדעת את כל ה"חבילות של משניות" הנוגעות לסוגיא ולענין שהוא לומד.

אין אדם יכול להקשות קושיא כהלכתה בב"מ בדיני ארים - עד שישלים את כל הש"ס

ד. ובאמת מצינו יותר מכל זה בדברי הרמב"ן (ב"מ ק"ט ב') בביאור דברי הגמ' שם, אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי ולימא ליה [שתלא] אנת מנתא דידך הב ליה לאריסא וכו', א"ל כי מטית לשחית קדשים תא אקשי לי, ופי' רש"י דהוא שבח, דכי מטית למס' זבחים שהיא עמוקה תא אקשי לי, ודחה הרמב"ן פירושו דהקושיות וההיות מועילות בסדר נזיקין ובדיני ממונות יותר מסדר קדשים אע"פ שהוא חמום, והכל צריכים שם לגמרא, [ר"ל דקושיא רב אחא היתה קושיא מסברא בדיני ארים, ובקדשים אין כ"כ מקום לקושיות מסברא, דכל עניני קדשים גזר"הם, והבנת הדברים והקושיות שם הם בביאור גדרי דיני התורה], ופי' הרמב"ן דדחויי מדחי ליה, וא"ל עדיין לא שנית כל התלמוד ולא ידעת דרכו, וכשתגיע לסדר קדשים [שהוא סוף התלמוד, שהרי אין גמרא בטהרות מלבד נדה], תא ואקשי לי שיתברר לך טעמו.

ולמדנו מדברי הרמב"ן דאין אדם יכול להקשות קושיא כהלכתה בב"מ בדיני ארים עד שישלים את כל הש"ס ואז "יידע דרכו של תלמוד", והוא עוד יותר ממה שמבואר ברש"י הנ"ל, דרש"י כתב דאין די במה שאדם "מפולפל ומחודד ובעל סברא" אלא צריך למשניות הרבה שמהם ילמד טעמי הדברים, וברמב"ן נוסף יותר מכך, דאף צריך הוא לתלמוד שאר ענינים שבש"ס שאין להם קשר למה שהוא דן כעת, אלא כדי שידע "דרכו של תלמוד", וכל זמן שאינו יודע "דרכו של תלמוד" אין קושיות שהוא מקשה מסברא דיליה קושיא של ממש.

ויותר מזה למדנו מדברי הרמב"ן, שאף שבקדשים אין מקום כל כך לקושיות והיות של סברא כמו בנזיקין ודיני ממונות, שענייני קדשים הם פרשיות של תורה ולא סברא שלנו, מ"מ כדי לידע להקשות קושיות מסברא בדיני ממונות, צריך לידע "דרכו של תלמוד" בקדשים, שאינו מענייני סברא כשל דיני ממונות, והכל נצרך כדי לידע איך לדון סברא בדיני ממונות.

אכן הדבר ברור שדרגות דרגות יש, אם הסוגיא עצמה ופירושה אינה סדורה לו ואינה שגורה בפיו, אינו יכול להקשות ובודאי לא לתרץ, והוא ה"תלמיד שלימודו קשה עליו כברזל, שבביל משנתו שאינה סדורה לו" וכמש"כ רש"י "שקשה לו מרוב קושיות, שבביל משנתו שאינה סדורה לו ואינו יודע מה לפרק". ואילו שיהיה בידו "חבילות של משניות", ו"לשנות כל התלמוד עד שידע דרכו", הוא דרגה מיוחדת, הנצרכת כדי להגיע לשלימות ההבנה, ובודאי שצריך אדם לשאוף לכך, אבל אין זה מעכב להגיע ל"כתתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות ותריך תירוצין עד שתתישב לך", והיא ברור הסוגיא עצמה. [וצ"ל ש"מלחמתה של תורה" שאמרו, הינה דרגה מיוחדת של "לעמוד על בוריה", והיא אינה קיימת אלא במי שיש בידו "חבילות של משניות"]

לקיים ושננתם צריך שניהם, גם לחזור
עליהם, וגם לבדוק בעומקם

שגורה בפיו, ואע"פ שאינה מיושבת לך, ואח"כ כתתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות ותריך תירוצין עד שתתישב לך", הדבר ברור שאין הכוונה לתלמוד באופן פשוט, (כמו לימוד "דף היומי"), דזה אין לו ערך של ממש לענין להקשות ולתרץ, אלא כמש"כ רש"י "שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה בפיו", שכוונתו כמו שנתבאר, על הבנת הדברים וידיעת העניינים, ועדיין כל זה אינו אלא בכלל "הגה" ולא בכלל "כתת", שלכתת, זה אין לעשות עד לאחר ידיעת העניינים.

**ושמעתי בשם הגר"ל שטיינמן (שליט"א) [צ"ל]
שברור כי ללא לימוד העיון נשארים 'עמי הארצות'
- יכולים לדעת ש"ס ולא לדעת שום דבר. ואמר
עוד בשם הגר"ח זיע"א על אחד שסיפרו עליו שהוא
יודע ש"ס, "אין זה רק שהוא לא יודע ש"ס, אלא
שהוא יודע ש"ס לא", כלומר הידיעה השטחית
עוד מגרעת, ומביאתו לטעויות רבות, באשר הוא
חושב שהינו יודע. ואילו הם דברי רש"י בברכות
שאף שר לימוד אין לו.**

וכן שמעתי בשם גיסי הגר"פ זצ"ל, ששאלו אדם מה אתם מתעמקים כ"כ ביסודות הדברים, והרי אמרו לעולם ילמד אדם ואח"כ יהגה, וענהו הגר"פ, טעות בידך, כל מה שאנו עושים עדיין הוא בכלל "ילמד", עוד לא הגענו ל"הגה". הנה עם כל העומק שבדרך לימודו של הגר"פ עדיין אין זה אלא בכלל "הגה".

ונראה יסוד לדברים הללו בדברי הגר"ס באור ישראל ס' י"ח, וז"ל קניית דרכי הלימוד הוא הכנה להכנס לעבודתו יתברך. מעת חתימת התלמוד ננעלו דרכי התורה להבין ולהורות מכתבי הקודש ע"פ המדות המסורות מסיני, ורק אל התלמוד ענינו צופיות ואין להוסיף עליו ולא לגרוע מאומה. לזאת, התלמוד אצלנו בבחינת מקרא בימי חז"ל, ולימוד המקרא אצלנו כמו לימוד א' ב' בימי חז"ל, וספרי גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים הם בבחינה משנה בזמן חז"ל, אשר ביד האדם הראוי ומוכשר לכך לחלוק ולשנות ע"פ תנאים רצויים, להכריע אם ימצא פוסק לסמוך עליו, ואולי לאדם גדול אף לחלוק. ואחר הבקאות הנוראה בתלמוד בבלי וירושלמי וכו', והידיעה הנכונה בדברי הפוסקים וכו', אז יבוא האדם ללימוד התלמוד, והיא כמו בחינת תלמוד בימי חז"ל, והוא העיון הנכון לשאוב יסודות התלמוד בפרטים המפוזרים להבין ולהורות כדת וכו', וזאת היא שימוש ת"ח, וקרא ושנה ולא שימש הרי זה עם הארץ, עכ"ל האור ישראל. ומבואר מדבריו שללמוד מגדולי הפוסקים ואף לחלוק על דבריהם (ר"ל הבנה עמוקה ולא לימוד של בקאות בעלמא) עדיין הוא בכלל קרא ושנה ולא שימש, ורק מי שיש לו מערכות מכל הש"ס הוא קרוי שימוש ת"ח וי"ל דעל לימוד כזה אשר נקרא "משנה" עליו נאמר "ילמד", ואח"כ "הגה" היינו "תלמוד" והוא "העיון הנכון לשאוב יסודות התלמוד בפרטים המפוזרים להבין ולהורות כדת" כדברי הגר"ס.

הדרכה מעשית איך ללמוד סוגיא

ז. ואכן כ"ז למעלה הרבה ממדרגתנו, ולואי שנגיע לדרגת "משנה" שכתבה הגר"ס, אך לעולם צריכים אנו לידע מה באמת נדרש מאדם, וצריך לשאוף להתקרב לזה כל מה שאפשר, וע"ד מה שאמרו

המשך בעמ' 5 <<

ה. אך הדבר ברור שכן הוא גם לאידך גיסא, אין "חבילות של משניות" נחשבת ידיעת התורה ללא "מלחמתה של תורה", וכמש"כ רש"י קדושין שם, וז"ל יהיו מחודדים בפיו חזור עליהם ובדוק בעומקם, שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא תוכל לומר מיד", הנה לקיים ושננתם צריך שניהם, גם לחזור עליהם, וגם לבדוק בעומקם, והא בלא הא לא סגי כלל, ונמצא שמש"א שאם ישאלך אדם וכו', אינו רק על הידיעה עצמה, אלא גם על עומק הדברים.

וכ"כ הגר"ס באור ישראל (סי' כ"ז) וז"ל יסוד המצוה של ידיעת התורה כולל שני פרטים, א' הידיעה, לרכוש הבקאות בכל חלקי התורה, ב' הוא היכולת להתחכם בתורה לחדד השכל, לשנון ולהיישיר שיוכל לשאת וליתן במלחמתה של תורה, ולעקור הרים בפלפול, וזהו נכלל גם בכתוב שהביאו חז"ל בקידושין (ל' ב') כתבם על לוח ליבך, זהו יסוד הבקאות, חיציך שנונים, זהו הפלפול והחריפות.

והדברים מבוארים במאירי בסנהדרין (שם), שכתב לעולם יא אדם שקוד ללמוד תורה הרבה ואל יהא נשען בביתו ופלפולו שאין הפלפול כלום לענין הוראה במקום שאין שם ידיעה וכו', בתחבולות תעשה לך מלחמה במי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות חבילות של משנה, ואין זה נמצא אלא בשקידה גדולה ובעמל ויגיעה וכו' ורוב תבואות בכח שור, וכבר בארנו שאין בעל הוראה אלא מי שהוא גמיר וסביר, ר"ל יודע הרבה, ומפולפל ובעל סברא, לבחינת הענינים איזה ראוי לדמותו לזה ואיזה אינו ראוי לדמותו. הנה מבואר מדבריו שאין הפלפול כלום לענין הוראה במקום שאין שם ידיעה, ושאין בעל הוראה אלא מי שידוע הרבה ומפולפל ובעל סברא לבחינת הענינים איזה ראוי לדמותו לזה ואיזה אינו ראוי לדמותו.

ללא לימוד העיון נשארים 'עמי הארצות'

ו. ואמנם הדבר ברור דגם בתחילת הלימוד שעסוקים ב"ילמד" אין הכוונה להבנת "פשט פשוט", אלא לשים לבו לכל בעיה ולכל קושי בסוגיא, וזאת מתוך ידיעה שאין זה אלא "הכנה גרידא" כדי להגיע אח"כ להבנת הסוגיא כראוי, ועדיין אין זה בכלל "עיון בתלמודו לדמות מלתא למלתא להקשות ולתרץ", שזה אינו נעשה אלא כשכבר "גירסת התלמוד ופירושו שגורה בפיו". שאילו מי שאינו יודע אלא "פשט פשוט" ה"ז בכלל מש"כ רש"י ברכות ו' ב' בהא דאמר' התם אגרא דפרקא ריהטא, ופירש"י עיקר קבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכר למוד" הרי שבלמוד של מי "שאינו מבין לומר שמועה מפי רב, אף שר לימוד אין לו", ואין הכוונה שאינו זוכה, דבזה ודאי יש לו שכר לימוד, אלא הכוונה שאינו מבין עד כדי שיוכל לחזור על שמועת הרב, [ומש"כ רש"י לאחר זמן, ר"ל שבזה נבחן אם הבנתו מושלמת, דלחזור ע"ז מיד, אפשר גם למי שאינו מבין כ"כ].

ואע"פ שכתב רש"י ע"ז הנ"ל "לעולם ילמד אדם מרבו עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה בפיו, ואח"כ יהגה יעין בתלמודו לדמות מלתא למלתא להקשות ולתרץ וכו' לאחר ששנה הרבה הוא מתייבש בתלמודו ומתריך לעצמו דבר הקשה", וכ"כ בברכות "שתוק והאזן לשמועתך עד שתהא

חבורת ליל שישי בישיבת מיר

עתידה מיר – שתתפשט...

הלומד הוא אברך משי, או מי שעוסק לפרנסתו, כי התורה ניתנה לכל, וכנודע שבכל כלי המשכן נאמר לשון יחיד 'ועשית' אבל על ארון הברית נאמר 'ועשו' כי התורה ניתנה ושייכת לכל אחד ואחד מישראל.

היה זה בליל שישי האחרון בשעה שכבר רוב אברכי הישיבה עזבו את הישיבה, והנה מבית מדרש 'העמלים'

מאז ומעולם חזונה של ישיבת מיר היה סוד ההתפשטות... בלי גבולות בלי מעצורים של גשם או קושי עמדו בפני הרחבת הישיבה כך מאז ומעולם ובפרט של בימיו של מורנו ראש הישיבה הגר"צ זצ"ל אשר הגדיל את החזון לעשרות בתי מדרש נוספים ולאחר פטירתו תחת ידי האמונות של יבדלחט"א מורנו ראש הישיבה שליט"א בכל זמן

בוקע אור, אור עמלה של תורה, אור של תורה בלי גבול, אור של תורה השייכת לכלל ישראל, מושגים של 'חיובי שכנים', 'ועד בית בהלכה', 'טובי העיר', 'נזקין בגרמא', ועוד, התערבו יחד עם 'חיוב משפטי', 'חווה קבלני מחייב', כי התורה לא רק שייכת לכל אחד ואחד מישראל, אלא לכל מצב ומצב שיש בישראל

הבית מדרש געש וסעה, אש של תורה שמעלתה היא כח הצירוף לצורך כל אחד מהלומדים אל הסוגי, וגם כאשר פתח דבריו הגר"א שפיגלר שליט"א [ראש חבורת חושן משפט בשיבתנו הק'] בהעמדת הסוגי והנידונים להלכה, לא היה רגע דל, והיה הוא מוליך ומביא מבאר הסוגי מכאן ומשם, מעלה ומוריד עד שהיה כל הבית מדרש כמדורת האש.

אש שמפיצה את בשורת התורה, תורה השייכת לכל אחד, תורה השייכת לכל מצב, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

נפתחים עוד בתי מדרש וכדרכה של מיר מתמלאים במאות רבות של אברכים ועשרות רבות של חבורות בכל חלקי הש"ס.

הגדלה זו אינה רק בכמות אלא גם באיכות בבחינת הגדלת הישיבה לאורכה ולרוחבה, ברבבות אברכים שהרחיבו ומרחיבים את כלל חלקי התורה בעיון ובהלכה, במוסר ובאגדה, במסכתות הישיבתיות ובשאר חלקי הש"ס.

אכן בליל שישי שבת מברכים בחורף האחרון נוספה בחינה נוספת של הגדלת התפשטות התורה, 'ליל שישי בישיבת מיר', ליל שישי שבו התכנסו עשרות בעלי בתים העוסקים לפרנסתם בלימוד בצוותא עם אברכים בני הישיבה בלימוד סוגיות בעיון ובהיקף, הוי אומר לא עוד 'ליל שישי' שנועד לטעימת מאכלי השבת... אלא 'ליל שישי' ישיבתי אמיתי, של טעימה ממעמקי הסוגי בעיון בלי חילוקים האם במשך השבוע

בני היכלא | המשך מעמ' 4

"חיות" אצל הלומד כדי שיוכל להשתמש בה בכל מסכת ובכל סוגיא אשר ילמד.

בנוסף לכך חשובים הלימוד של מסכתות אחרות וענינים אחרים שאינם קשורים כלל לעניינים שלומדים כעת, כי אי אפשר להיות "למדן" בנשים ונזיקין, בלי ללמוד מסכתות מסדרים אחרים, של מועד או קדשים וכיוצא, שבכך נדע "דרכו של תלמוד", וככל שיחסר לאדם יותר בענינים אלו, יחסר לו גם בלימוד הסוגיות של נשים ונזיקין. (ליקוטי חכמה ומוסר).

לכל נקודה אשר מתעוררים בה ב"דרך הילוכה" של הסוגיא, ו"להשאירה בצד", ואח"כ לחזור וללמוד את הסוגיא כולה ביחד, ואז להתבונן ולהתעמק בפרטי הסוגיא, למצוא כל מה שקשה בסוגיא, ולעמול לתרצן, עד שתתיישב הסוגיא בלבנו. ואף חשובות מאד הידיעות של הסוגיות האחרות במסכתות אחרות - "חבילות של משניות", דאע"ג דאינן נוגעות ישירות לסוגיא שעוסקים בה, מ"מ היסודות היוצאים מסוגיא זו משמשים ככלים להבנתה של סוגיא אחרת, וחשוב שהידיעות והיסודות יהיו

חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, וכבר ידוע הביאור שאף כשאין לאדם כלל סיכויים להגיע לכך, מ"מ שאיפתו צריכה להיות להגיע לשיא השלימות, ועי"כ יתעלה לדרגות שיוכל. ואף בזה אם נשים נלגד עינינו את מה שדברי הגר"ס מחייבים, עי"כ נוכל להתעלות לדרגה יותר של ידיעת התורה.

ולמעשה, הדרך שעלינו לנהוג כפי דרגתנו, היא ללמוד כל הסוגיא כולה בגפ"ת, ואת חשבון הסוגיא שיהא הכל שגור בפיו, ותוך כדי לימוד זה לשים לב